

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40. А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕДИЈА. — ЗА ОГЛАСИ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ДОПУНЕ И ИСПРАВКЕ ЗА „ГРАЂУ ЗА ИСТОРИЈУ СРП. ПОЗОРИШТА“ од Јована Ђорђевића.

(Наставак.)

Можда се варам, али мени се све чини, да за то ћути, што Новосађани до тленису ни били у Панчеву, него су Панчевци тек очекивали и желели да им дођу. Да се како на то новосадско друштво не однесе оне речи у почетку дописа: „Срдечно и жељно очекујемо на содружество Србских дилетаната?“

Ако би стајала ова моја предноставка, онда би нестало и оне празнине у времену од месец јеђа 1838. до измака 1839., и онда би можда и почетак радње тога дилетантског друштва у Новом Саду, и његово путовање у Земун и Панчево дошло у годину 1839.

У остаом овај чвор најбоље ће моћи расиелети сам г. Брежовски.

Најпосле у овогодишњем бр. 19. „Позоришта“ има једна нотисија, да су 1825. године Ђаци из Новог Сада о школским феријама давали представе у Новом Саду, Земуну, Панчеву, Вршцу и Белој Цркви. У реперторији те дружинице спомињу се осим других комада: „Милош Обилић“ и „Светислав и Милева.“ — Да неће и овде бити погрешка у години, јер је „Светислав и Милева“ изашао тек године 1827., а „Милош Обилић“ г. 1828.

У опште молим сву господу, који купе или буду купили грађу за историју нашег позоришта, да буду врло обазриви у свима податцима, који се тичу времена, кад се што радило, места, где се што радило, особа, које су што радиле, а најпосле и дела, која су кад представљана. На само памћење не ваља се ослонити: оно ће често да превари. Друго је казати: Запамтио сам, а друго је: Забележио сам. Где има бе-

лежака, ту иде лако; а где њих нема, ту се ваља мало напрегнути, н. пр. ако нисам рад, да погрешим у времену, а ја се трудим, да се сетим још каквог догађаја, који је с оним, о ком мислим, у исто време био, н. пр. овај или онај рат, помор, пожар, поплава, помрачење сунца, или месеца, репата звезда, смрт какве знаменитије личности и т. д., и тад се иде много сигурније. — Само што за извесно знамо треба да и другоме као извесно представимо: а где не знамо са свим поуздано, како је шта било, а ипак нисмо ради, да то са свим прећутимо; онда ваља додати реч „од прилике,“ „чини ми се,“ или томе што налику, па је опет добро. Историку одма зна, на чему је с таким фактом, а од многих читалаца може се ипак наћи когод, да оно исправи и попуни, што првом саопштиоцу није било са свим познато.

Намера ми је, да ове моје чланке завршим кратким описом оних позоришних радова, у којима сам и сам дела имао, а то је рад дилетантског друштва у Сомбору г. 1850., рад око србског народног позоришта у Новом Саду г. 1859. — 1868., и рад око постанка народног позоришта у Београду г. 1867. и 1868.

Али пре но што се у овај опис упустим, држим, да неће бити излишно, да напоменем шта је много допринело томе, да се позоришни рад после г. 1849. код нас покрене, и да се покрене у оном правцу, којим смо хвала богу стекли већ два народна позоришта.

Духовно врење, које је у аустро-угарским земљама покренуто реформама либералног цара Јосифа II., а још више великим француским покре-

том од г. 1789., ако је и заостало у исполинским ратовима од г. 1792. до 1815., и у наступившој после њих општој реакцији, — али није никад са свим престало, и ма и спорије и у тишини, али се у толико већма и поузданије ширило, док није мало по мало све народе и све слојеве људског друштва обухватило.

Уплив овај Јосифове епохе опажа се на свима народима у тадашњој Аустрији. Скоро сваки датира свој народни ускрс и пренорођај од доба Јосифовог. У то доба спада прва српска књига Доситејева (1783.), први српски позоришни по-

кушаји (1787. или 1789.), а и први српски парламенат, народни сабор у Теминшвару (1790.) показао је српске говорнике и државнике, које је десетогодишња реформаторска влада Јосифа II. произвела.

Исто се то опажа и код Мађара. И њихова литература, позориште, народна и политична свест, почиње се развијати и добија већи полет под владом и после владе Јосифа II., највише услед отпора с којим су одбијали његове „германизаторске“ покушаје у Угарској и Ердељу.

(Наставиће се)

„ПОЗОРИШТЕ“ НА СРПСКОЈ НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ У КРАГУЈЕВЦУ.

САСТАНАК IV.

У ЧЕТВРТАК 10. ЈАНУАРА 1874. ГОДИНЕ.

(Свршетак.)

М. Ђирковић. Ја сам 1871. г. био против народног позоришта. (Чује се: 1870 г.). Ово народно позориште не приноси чини ми се никоме никакве вајде. То стоји, да је позориште лепа ствар, али оно је лепо само за онога, који га гледа у Београду. За нас оно није лепа ствар, јер га ми никад не гледамо. Сад да га ми плаћамо и да вучемо толику штету око тога позоришта, а овамо се предлаже регал на дуван, оћемо већу дацију, а међу тим издавати новац на такве излишне ствари, које нам нису нужне, — ја мислим да није pamетно. И за то сам, да се позориште даде приватном лицу под аренду, па ако га нико не би хтео узети, оно нека стоји.

Н. Радовановић. Ја имам неколико речи да проговорим, особито због предговорника, који мисли да би требало позориште затворити. Али за мене то није, за то, што је то позориште скоро начињено, а зна се, које био основатељ тог позоришта. Зна се, да га је основао покојни кнез Михајло. Дакле то би било срамота, да га сад затворимо. (Чује се: Није срамота!). Но да буде онако, као што је одбор казао.

М. Ђирковић. Г. Радовановић каже, да је срамота кад би се затворило позориште, но ја мислим да је већа срамота, кад напуштамо оне стваре, које су нам преко нужне. Нама се више пута каже, немамо новаца, кад се тражи што о границама, где су ствари нужне и потребне, од чега народ трпи велику муку, и што није сада више у буџету одобрено него три до четири карауле да се направе, а што се народ мучи, преза, крвави се и упропашћава се, ту нема да кажемо ајде да се помогне, а на овакве ствари, одма дајемо новац. Ако оће тај Београд да се дичи с позориштем, нека плаћа па нека ужива; а ми немамо новаца, па не можемо ни да плаћамо.

М. Радованов. Ја мислим, да то што је казано, казано је више у разговору. Али предлог је савним уместан, и мислим, да о томе не треба даље ни говорити.

Ја нисам тога мишљења, да се не помаже онде где народ пати; и ја сам за то, да се помаже, но само сам говорио, да је позориште једно просветно средство, па да за то треба и да остане.

М. Ђ. Милићевић. Ја врло уважавам мишљење оне господе предговорника, који као подсећају на стање имовно у опште у земљи нашој, и који тиме хоће да кажу, да све потребе, које долазе, да се намирују путем државних издатака, буду процењене, и да прво буду подмириване оне, за које се мисли да су прече, да су неодложне, да су ширег значаја и озбиљнијих последица.

По томе ја у напред хоћу да изјавим свој пристајан на оно, што је одбор урадио, макар да бих сам, кад бих давао свој глас, независно од тога шта је одбор радио, остао при суми, која је била за целу годину прорачуњена, и која је и до сада ишла за то; али сад, саглашавајући се с оним, што је одбор казао према примедбама које постоје, ово неколико речи што хоћу да речем само поводом онога што је г. Ђирковић напоменуо, да ми не идемо сви у позориште, да не виђамо сви шта у позоришту бива, и по том, да позориште није установа, која задовољава народне потребе, потребе опште: ја се не могу с тим сагласити, и ако врло уважавам мишљење говорника, који хоће да процењује сваку народну потребу, па пречој и прече задовољење да да.

Има установа, које не могу у један мах да буду очите свима сувременцима, не могу да буду на сваком месту, не могу у један мах да задовоље све грађане једне земље. Али тим не мање те установе благотворно раде на цео народ. И ако су на једном месту, оне су корисне за сва места; и ако не могу у њих да дођу сви, да виде шта у њима бива, у једно време, оне, тим не мање, свима и свуда бивају од користи.

Позориште је установа од таквих установа. Ви ћете се, господе, сетити наше историје; сви се усхићавате

сценама, које потресају сав наш народ, а где вам се те сцене могу живље и снажније представити, него баш у позоришту. Позориште, као таква установа, ако је добро руковођена, добро задахњивана, добро потпомагана, може снажно поради на неговање родољубља, на снажење моралних осећања, на гнушање на пороке; њиме се може поради снажно на чистћење и лепоту језика нашег, оно може да изазове дела уметности, на која дела, без позоришта, није ни мислити.

Ако ми и не ћемо сви одлазити у позориште, (и ја нисам од оних, који тамо често иду) тим не мање позориште нам је потребно; оно је установа, која ће радити благотворно не само на оне, који живе у Београду или који су под Копачником (одакле мислим да је редговорник,) него и на оне, који су и ван граница данашње наше отаџбине. То је једна потреба, којој треба да се да задовољене у интересу и наших сувременика и наших потомака. Ја бих вас дакле молио, да не осуђујете установу, која је тако нова у нас, а која је тако потребна. А међу тим пристајем на оно што је одбор урадио. (Жагор. Чује се: Доста је говорио!)

Заступник министра просвете, министар финанц. Ја вас молим, закон постоји о томе позоришту, а у закону стоји да дајемо субвенцију, само је питање: колико да дајемо? Ја пристајем и сам, да се стави, колико је одбор нашао, али само нека се стави, да је та сума одређена за 9 месеца.

Председник. Кад је г. министар пристао на ово, онда је ствар свршена.

Дим. Миловановић. Ја нисам противан позоришту, него што г. Милићевић каза, то су старе историје, старе су биле и прошле; али кад се сетимо нове историје, гадније су биле него старе.

Председник. Дакле као што сте чули и влада се саглашава с тим, а сад, пристајете ли ви на то? (Пристајемо!)

Известилац Бошковић. Код исте позиције, број 5, са истих разлога, одређену цифру од 11.200 гр. пор. на осигурање зграде и свега намештаја, треба умањити са 2800 гр. пор., јер ће се зграда осигурати за 9 месеца.

Заступник министра просвете, мин. фин. Молим, да учиним једну малу примедбу. Ми кад осигуравамо кућу, не можемо је осигурати за 9 месеца, него бар за годину дана.

Љ. Каљевић. Ја не знам, да ли је зграда сада осигурана, јер потребе нема по што позориште не ради.

Заступник министра просвете, миристар финан. Осигурана је била до 1. децембра а сад се чека на буџет.

А. Лукић. Ја сам хтео да приметим против те суме, која се даје на осигурање зграде. По мом рачуну то је врло велика сума. Ако је зграда проценена на 20.000 д. ц. ја не налазим да се мора плаћати 400 д. ц., јер то је 20 од хиљаде, а то је сувише. Ја мислим, да та господа нису пазила, где ће зграду да осигурају, кад су толико плаћала. Најпосле нигде се зграде не осигуравају за годину, него за 4—5 година, а тада је много јевтиније. Ја мислим, да би требало обратити пажњу на то, колико је могуће више, јер доиста, ту се може уштедити 100 до 150 дук. ц.

Заступник министра просвете, минист. фин. Ја сам казao то, да се такве ствари осигуравају бар за годину дана, а не на неколико месеца. Оволика је сума до сад била потребна, те да се зграда за годину дана осигура, а од сада ће министар назити, да зграду осигура што боље, што јевтиније и што сигурније.

А. Лукић. Код осигуравања бива и то: зидине се једне зграде никад не осигуравају, него оно, што може изгорети. Дакле не мора се цела зграда да осигура, него кров и дрвенарија, а не и зидине, које изгорети не могу. Отуда бива, да се за осигурацију много мање плаћа.

Љ. Каљевић. Према овоме што г. Арса рече, а и ономе, што се има за осигурацију платити за време од 9 месеца, могли бисмо усвојити оно, што је одбор казао.

Заступн. мин. просвете, мин. финан. Ја вам дајем реч, да ћемо гледати, да зграду осигурамо што боље и што јевтиније, а друго немам шта да вам кажем.

П. Срећковић. Кад се даје 400 дуката на ово осигурање, за што ми не би улагали ту суму новаца у наш фонд, коме би ту суму новаца годишње издавали, јер кроз неколико година добили би тако знатну суму новаца, да не би ни потребно било даље новце давати.

Председник. Има ли још ко да говори о овој ствари? (Нема!) Дакле ко је за владин предлог, нека седи, а ко је за одборско мишљење нека устане! (Вишина устаје.)

„Српске Новине.“

И Ш Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Присни пријатељи“) приказани су на нашој позорници по други пут 10. марта. Ми се заиста морамо дивити вредним нашим приказивачима, који су с таквом вољом играли као да нису биле готово празне клупе у позоришту. Тиме су дали себи најбољу сведочбу, да им је озбиљно до њиховог задатка стало. Заиста велика штета што није дошло било више света да ужива у овој представи, која је у опште много боље ишла него први пут. Ми се увек морамо веселити од срца, кад год ви-

димо, да глумци наши у игри не малаксавају и кад се који комад понавља. Тако и ваља! Што се који комад чешће даје, то се тим више пружа прилика сваком мисаоном глумцу, да улогу своју изведе по замисли пишчевој не само у целини него и у најтањим подробностима. Овом приликом с радошћу бележимо још и то, да је г. Н. Недељковић данас први пут играо после своје болести, и да ће се тиме по свој прилици уклонити једна незгода у удешавању zgodног репертоара.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

49. ПРЕСТАВА.

У II. ПРЕТПЛАТИ 5.

У НОВОМЕ САДУ У ПОНЕДЕОНИК 25. МАРТА 1874.

ПО ДРУГИ ПУТ:

ВИЉЕМ ТЕЛ.

Драма у 5 чинова, од Ф. Шилера, с немачког.

О С О Б Е:

Херман Геслер, намесник царски у Швајцарској	Зорић.
Вернер барон Атингхаузен, заставник	Лукић.
Удрик Руденц, његов нећак	Недељковић.
Вернер Штауфахер	Марковић.
Валтер Фиршт	Пешић.
Виљем Тел	Ружић.
Куни, чобанин	Добриновић.
Верни, довац	Рашић.
Руди, рибар	* * *
Арнолд Мелхтал	Сајевић.
Конрад Баумгартен	Божовић.
Гертруда, штауфахерова жена	Ј. Поповићева.
Хедвига, телова жена, Валтера Фиршта кћи	Д. Ружићка.
Берта Брунекова, богата племићка	Ј. Сајевићка.
Валтер	М. Зорићева.
Виљем	Љ. Недељковић.
Фрисарт	* * *
Лајтхолд	* * *
Рудолф Харас, геслеров коњушар	* * *
	Петровић.

Више коњаника, сељака. — Збива се у Швајцарској у почетку 14. века.

У понедеоник 1. априла први пут: „ГРАБАНЦИЈАШИ.“ Шаљива игра у 4 чина с предигром и с певањем, од Илије Окурића Сремца. (Ова је шаљива игра добила од „Матице Српске“ расписану награду од 200 ф. а. вр. из фонда Накиног.)

Како је већ истекла прва претплата, то се умољавају они наши поштовани претплатници, који у име друге или треће рате што дугују, да тај дуг свој што пре изволе намирити.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.